КУЛЬТУРА ХАБАРЫ

Эка-я, ахчам чоғыл. Көмес тее полған полза, пу банксар сал саларҷыхпын. Че, андағ даа полза, пеер кірерге хынчам. Мында хайди-да тынанып алчатханға төөйзің. Киртінминчезер бе? Сынап, сынап. Маң тус табылза, постарың кір көріңер.

Өрініс ағылчатхан өңнер

(НАА КӨЗІДІГ)

Ол ӱс хадыллығ. «Центрально-Азиатский» коммерческай банк тіп адалча. Сағынчам, аны прайзы даа пілче полар. Я, хап-орта, ол «Спорттовары» аттығ килкім магазиннең тоғыр турча.

Пеер кір килзең, иң не пастап аймах хоостар кізі хайиин тартчалар. Сах андох прай нимедеңер ундутханға төөйзің. Ахча саларға алай ахча суурарға килген кізілерге хайығ даа салбинчазың, автомат артын салған хадағчыларзар көрбинчезің. Олар ноо киректер, хаҷан алнында сіліг хоостар.

Іди хоостарның пірде пірсінзер көөлче пастырчазың, көрглепчезің, өкерсінчезің. Сах андох сағыснаң күргенніг чазыларзар алай Соян тағларынзар парыбысчазың. Хайдағ махалығ. Хазыр ағынныг тайға сууның хыринда тохтабыссаң, сырайға сөрөн сабылчатхан чіли пілдірібісче.

Пола-пола, позың даа сизіңмин халып, хоостар соонҷа сүрізіп, ӱзінчі хадылынзар хоостыра хада чоох апарарға чарир. Алай ба Александр Владимирович Сагалаковнаң тоғазып аларға кирек – чиит специалист тее полза, ол ла пілбес ниме чоғыл. Аннаңар хайдағ даа сурығ ибіре чоох апарарға тимде. Сыбыра хайдар-да маңзырапчатхан полча Надежда Васильевна Толстихина. Че ол даа пос кізілеріне полыс пирерге тимде. Ідӧк чалахай күлімзіреснең удурлапча Татьяна Кононовна Кидиекова. Олар прайзы "Хакас чиріне" пазынчалар.

Пасхаҷыл арах кирек, я, коммерческай банк паза сіліг хоостар. Че «Центрально-Азиатский» банктың правление директоры Н.А.Шулбаева мында пір дее пасхаҷыл ниме көр таппинча. Іди поларға кирек тидір устағчы кізі.

Позының сағыстарын Наталья Алексеевна Шулбаева, хоосчы Леонид Барановскийнің чайаачы тоғыстарының теестегі

Хоосчы Леонид Барановскийнің чайаачы узынаңар, көзідіге сығарылған тоғыстарынаңар постарының сағыстарынаң ӱлескеннер искусствовед И.К.Кидиекова, Хакасиядағы Хоосчылар пірігізінің кнезі М.М.Семенов, культура министрі В.Г.Чаптыков, хоосчы В.Ф.Капелько паза даа пасхалары. Чоох тутхан кізілернің прайзы даа пір чӧпке килгеннер: хоосчының чайаачы тоғыстары аймах өңнерінең өрініс ағылчалар.

Паза мындағ хоза танығ идерге чарир: мында көзідіге сығарылған аймах хоостарның хайзын даа, сынап піреезі көңніңерге кірзе, садып аларға чарир. Чазырбин чоохтаза, минің хайиимны «Күн чахайахтары» хоос тартхан. Оңныг ла махалығ хоос нимес. Сынап таа күн чахайахтары аразында пол парғанға төөйзің. Аны көріп, кізінің көңні кӧдірілче, чӱрекке өрініс толча.

Эка-я, ахчам чоғыл алып аларға.

Анатолий СУЛТРЕКОВ.

ХАЙДАЗЫҢ СИН?

3 №. Чуртапчам Асхыс районында, улуғ тадар аалында. Мағаа 32 (час) – 162 (пӧзиим) – 64,5 (кг), ікі палалығбын, ірімнең чуртабинчам. Ӱгренгенім – среднеспециальное, тоғынғам.

Ӱндессін мындағ ирен: 28 – 38 частығ, арағаа най тартылбинчатхан, ибде хайынҷах, аалда чуртапчатханы улам килістіре полар. Пічиинде хылиин көзітсін, миннең чабыс полбазын паза най пӧзік полбазынох. Пічік пастыра танызарбыс.

Адрезім редакцияда.

Сахтапчам паза ырыстығ чуртасха ізенчем.

4 №. Асхыс районында чуртапчам, тадар аалында. Мағаа 60 час, хазиим тың на хомай нимес. Иб аразында мал-хусха хайынарға сыданчам. Хада одырып азыранҷаң ирен кирек. Араға іспезін, тамкы тартпазын, перінҷек, арғаас полбазын.

Адрезім, ады-солам редакцияда.

5 №. Ағбан городта чуртапчам. Квартирам пар, пір пӧліктіг (благоустроеннай). Араға іспинчем, тамкы тартпинчам, хазиим чахсы. Тынағдабын. Мин пабамның чалғыс палазыбын, аның төлі чітпезін (ӱзілбезін) тіп, мағаа хада чуртаҷаң, пала тапчаң ипчі табылза, чарирҷых тіп сағынчам. Чазы 40-таң 50-ге читіре ползын. Кем тоғазарға сағынча, пічікті редакциязар ыссын алай позы 6 № кабинетсер кірзін. Аалдаң, городтаң даа ползыннар.

РЕДАКЦИЯДАҢ: Пу күннерде ле редакциязар «Хайдазың сиң?» рубриказар төрт пічік кірді. Ӱзін сығарчабыс, а пір пічігінде сурыныс: 2 № сыххан абоненттің адрезін сурап пастыр. Піс аны ол кізее ызыбысхабыс.

Аарлығ хара пастарым! Поста **Киртініст, Ізеніст, Хынысты** усхурыңар, андада соохта чылығ полар, аар туста ниик полар.

Сахтапчабыс ізеніс пічіктеріңні!

КҮЛІМЗІРЕСТЕР

Хортых хозан

– Сапин, киҷее иирде аалдағылар сині чалаас ағастаң чадап ла тӱзіріп алғабыс тілчелер. Сын ма? – чоо хатхырча Сатик.

– Э-э, чоохтаба даа. Анаң көп тее іспеен полғам – ікі ле «технарь» шалыбысхам. Хошханах-а, паза ла көрзем, күчӱн не хара аба сӱрізіп одыр. Ирік чохта, ағасха сығарға киліскен, – чазырбинча Сапин.

Хайран пала

– Сатик, а, Сатик, кил пеер, оолғымның пічиин хығыр пир. Изір парып, буквалар таныбинчам, – хығырча Сапин.

– «А-ар-лы-ығ а-бам-іҷе-ем», – чадап ла хығырча изірік Сатик.

– У-у, хайран палам, ибде дее чахсы чоохтан полбаҷаң, – сӱӱледе ылғабысты паарсах чӱректіг паба кізі.

Хайдар чӱгӱрҷең

– Сапин, синің чӱреең ағырча ба? – сурча Сатик.

– Хараазын пір дее узубинчам, – көксін сыйбастырча анзы.

– Истек пеер, ниме пасчалар «Хакас чирінде» – чӱрек ағырчатса, чӱгӱр чӧрерге кирек, – хығыр пирче Сатик.

– Э-э, аны мин дее хығырғам. Че анда кемнің соонҷа чӱгӱр чӧрерін паспинчалар, – хомзынча Сапин.

ХОРҒЫСТЫҒ ЧООХТАР

Сӱрне, хуттардаңар чоохтар кізінің сағызын хорғыдар, чӱреен талбырадар онағы ла хорғыстығ чоохтар полбас, неке. Ол чоохтарда кізінің ӧлімнең хорыхханы, сын чирдеңер пірее ниме піліп алары, хайдағ-да искіріглер алып аларға хынғаны іле пілдірче. Олох туста пу чоохтар піске сизіндіріг чіли пирілчелер.

ХАРА ТҮЛГҮ

Орты хараазын арығ аразынҷа чалаң кізі парчатхан. Ай чарытча, сымзырых. Ат туйғахтары ла чирге теепчеткені истілче. Кинетін ағастар кистінең хара түлгү, сых киліп, ыыранып ала, чалаң кізінің маймағына тыныбысхан. Кізі хайхап таа парған, хайди кізілердең хорыхчатхан сас аң аның маймаан ызыр сыхты. Нинҷе пар күзінең түлгүні теебіскен. Аң тігі пар түскен. Хатап чӱгӱр киліп, маймағынаң хаап сыххан. Кізі түлгүні пазынаң хамчынаң хышлат сыххан. Андада ла аң кізіні салыбысхан. Чалаң кізі, чабал пысхырчатхан, ікі азахха турчатхан адын, ол чирдең хыйа тартып, табырах чӱгӱрткен.

Ибінзер читсе, улуғ хыйал. Кічіг оолғы ӱреп партыр. Улуғлар тіпчелер, ол хара түлгү чағын кізі ӧлерденеер искіріг ағылған полар.

СОСХА ЧҮЗІ

Пір хати ипчі күлееттең чалғызан нанчатхан. Чазағлығ, ӧрчіліг. Орай хараа полған, ай чарыпча, ибіре тіріг ниме пілдіртпинче. Ипчі пос алнынҷа ырлап ала пастырча. Кинетін кистінде хорхлас истіл парған. Айланза, аның соонҷа сосха сиихтап ала чӱгӱріп одыр. Пастап ипчі аны айап таа салған: ээлері кирбиндірлер, хараазын парасхан чадар даа чир чох чӱгӱр чӧрче. Че сосха, ипчі хайдар парар, аның на соонҷа парча. Ипчі кізі тарыныбысхан, сӱр сыххан аны, сохча, теепче. Че сосха пір дее хыйа парбинча, соонҷа ла чӱгӱрче. Изі чохтаныбысхан ипчі, чӱгӱр сыххан, сосха аның соонҷа. Ипчі уламох тың чӱгӱр сыххан, чол хызырарға тіп, сиден ас сыххан. Ағаа хоза сағынған полар, сосхалар сиден ас полбинчалар тіп. О, халах! Мынзы, тізең, сидензерӧк сыхча. Чӱзін ипчізер айландырып, тістерін ырсайта тудып, хорғыстығ сиихтабысхан. Ипчінің састары чіке турыбысхан, сосханың чӱзін не көр салып, пілінмин дее халған, хайди, сиденнең атығып, ибінзер чӱгӱрген.

Ибінзер читкенде, сырайы ах, тос. Ибдегілер сурастырчалар: ниме пол пардығ? Анзы чадап ла чоохтап пирген. Прай ла сірлесче. Кізілері, тізең, ағаа киртінмееннер, асхынах ізерге кирек тіп, анох көксепчелер. Нинҷе-де тус пазынаң ол ипчінің ірін хайдағ-да күлеетте, кинен полып, ат салғаннар. Пу ниме чахсаа полбиндыр. Хара күстер ірі ӧлерденеер ипчее мындағ танығ пирген осхастар.

«ІНЕК АЗАХТАРЫ»

Пір хати ікі чиит оол хости аалзар о партыр. Ам орай хараа ла ибзер нанч Ай толдыра полған, аннаңар күнӧр осхас чарых. Чолча ойлатчадып киреенең тохтабысханнар. Велосипед турғыс салып, сырайнаң удур-тӧдір о быстылар. Ам пастағы оол көрзе, пі кистінең інек чох інек азахтары ла пас одыр. Пу пастағы оол сала маңзыр хонған, пірсіне аахтабысхан:

– Кистінде «інек азахтар»!

Анзы хайбағынып көрібіссе, ки «інек азахтары». Ӱрӱккеніне пар-чох аахтап сыххан.

Хорыхханнарына пілінмин дее х нар, хайди, ыстан даа киспин, велоси одырып, аалзар ӱкӱс салғаннар. А чиділ, иблерінзер наныбысханнар. нінде пастағы оол іҷезінең иссе, а хараазын тоозыл партыр. Тың чоб хорығып ала, ол хараада полған нимед прай чоохтап пирген. Улуғ кізілер тее «Інек азахтары» хутха килген пола Анаң тың хорых парған кізінің х апарыбысханнар». Аннаңар, улуғла чооғынаң, тың иртіре хорығарға чар Тың хорыххан кізінің худы оой систіл п бысча.

Клавдия ЧЕЛТЫГМАШ

Михаил Кильчичаков

Тахпахтар

Табырах аххан тызы чох Төө суум
Тастаң тасха атығып ахча.
Тар сағынып, тарых чӧрчетсем,
Тар сағызымны олох таратча.
Чалаас азахтығ чиит тузым Төө суум
Чардаң чарға тебініп ахча.
Чіг сағынып чобал чӧрчетсем,
Чіг сағызымны олох часхарча.

* * *

Хазыра малның мӱӱзі сын парза,
Хырых інектің мӱӱзі систазар.
Хыйға пастар хыйын тӱс парза,
Халых-албаттың чӱрее систазар.
Изерліг тайның туйғаа чарылза,
Иліг аттың туйғағы систазар.
Илге саблығ кізі чадыбысса,
Иліг аймахтың чӱрегі хайнир.

* * *

Хырда тарт салған хыраларымда
Хара күркӱлер ойын салчалар.
Хызыл сырайлығ хынған хыстарым,
Хырых час алтап, хырал парғаннар.
Иргіде сапчаң истіг чирлерімде
Ине күркӱлер уйа пасчалар.
Иптігес сынныг ирке хыстарым,
Иліг час иртіп, игірел парғаннар.

* * *

Чалбах пӱрліг чахайахтарым
Чарылып өңзир, мин дее чох ползам.
Читі хыллығ ӱнніг чатханымның
Читінҷі хылы читпес мин чохта.
Азыр пӱрліг ах чахайахтарым
Алҷазыбох турар, мин дее чох ползам.
Алты хыллығ хакас чатханының
Алтынҷы хылы читпес мин чохта.

* * *

Игір-пӱгір тағлар азыра
Өӧрліг хустары тапсап иртерлер
Иліг аймах чоннар аразында,
Өліп тее халзам, адым адирлар.
Азыр-хыйыр суғлар кизіре
Аймах аңнары чӱзіп кизерлер.
Аймах тілліг чоннар аразында,
Азып таа халзам, адым адирлар.

Срочно продается: стенка, **кресло-кровать, ковер** — ч/ш 2/3, **все дешево.**

Домашний телефон: 3-05-19, с 18⁰⁰ — 21⁰⁰.

Хакас чирі

Учредительлер: Хакас Республиканың Правительствозы, Ӧӧркі Чӧбі

Тираж 2480

Ӧӧн редактор А.С. УГДЫЖЕКОВ
6-22-97
ПІСТІҢ АДРЕЗІБІС:
662600 Ағбан г. Щетинкин ул. 34, "Хакас чирі"

Редколлегия:
Н.Г. Ахпашев, А.И. Котожеков, Н.М.Табакова, Е.И. Тахтобина, А.Е. Тохтобин.

Телефоннар:
редактор орынҷызы 6-21-47
хачылар 6-63-69
пічіктер 5-14-87, 6-61-16
хабарлар 5-25-44
бухгалтерия 6-27-49
хабарҷылар 6-50-55, 5-19-82, 6-21-92, 5-25-47
сомҷы 5-25-38

ГАЗЕТАНЫ ТИМНЕЕННЕР:
хачы И.А. Тинникова, хабарҷы Н.Г.Ахпашев.
Тимге сыххан 15 ноябрьда 17.00 часта.

Газета неделяда төрт хати сыхча: вторникте, четвергте, пятницада, субботада.

Газета "Хакасия" полиграфпредприятиеде сығарылған.

Газетаны Хакас Республикада чонға барлар таратчаң средстволарданар зо толдырылчатханын сыныхтаҷаң паза пінке кирчең региональнай управление пін 5 майда 1997 чылда кирген.

Пічікке кирген номері – Х0097.

Индекс: 52261